

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД ТА
ПРАВА ЛЮДИНИ. ПИТАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНОГО ТА
ФІНАНСОВОГО ПРАВА.
АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО**

Розвадовський В.І.

**ПРАВОВІ АСПЕКТИ МОВНОГО ПИТАННЯ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ**

УДК-342-536-1

Мовне питання в Україні сьогодні є важливою складовою широкої проблеми – української ідентичності, позаяк багато хто вважає мову підґрунтям цієї ідентичності. Саме тому це питання впливає на відстоювання загальної ідентичності українців [1].

Сучасна мовна ситуація в Україні є насамперед результатом тривалої війни проти української мови, української ідентичності й української державності, яку Росія розпочала після 1654 року. Саме нинішня мовна ситуація в Україні є результатом не завершеного в радянський період асиміляційного процесу – перетворення української спільноти на російськомовну. Як наслідок – незбалансований характер двомовності, що віддзеркалює постколоніальний стан українського суспільства.

В чинній Конституції України від 28.06.1996р. зазначено, що Україна є демократична, правова держава, в якій визнається та діє принцип верховенства права. Тому Конституція України має найвищу юридичну силу, а закони та піднормативні акти приймаються на її основі й повинні відповідати статті 1; 8 Конституції України [2].

У статті 6 Конституції України закріпленій поділ державної влади на законодавчу, виконавчу і судову та встановлено конституційні і законні межі здійснення повноважень органів, що репрезентують державну владу. Крім того, у частині 4 статті 5 зазна-

чено, що державі її органам і службовим особам забороняється узурпувати владу [2].

Конституцією України (стаття 19) надано характеристику правопорядку, який застосовується для позначення такого стану суспільних відносин, коли вони визначаються як впорядковані, врегульовані, організовані і функціонують внаслідок реалізації норм права відповідно до принципу законності. Частина 2 цієї статті встановлює спеціально-дозвільний тип правового регулювання, який покликаний забезпечити введення владних функцій у конституційні рамки і тим самим обмежити можливе свавілля з боку держави та її органів [2].

Статтею 10 Конституції України закріплено принцип, що складає засади громадянського суспільства та правової державності: **«Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України»**[2].

Сьогодні, чинним є закон України «Про засади державної мовної політики в Україні» від 03 липня 2012 року № 5029-IV, який не відповідає вимогам Основного закону України [3]. Найперше з чим ми не погоджуємось – самою назвою цього закону, оскільки засади державної мовної політики вже давно сформульовані в Основному законі. Вважаємо, що відповідно ч.5 ст. 10 Конституції України цей закон мав би називатись - закон України «Про застосування мов в Україні». Саме такий правовий підхід сприяв би відповідності вимогам законності та правилам співвідношення нормативних актів рівної юридичної сили.

Наступним недоліком цього нормативного акта є те що в ньому з перекрученням трактуються поняття та принципи Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, яка підписана від імені України 2 травня 1996 року. у м. Страсбурзі і ратифікована Законом України від 15 травня 2003 року № 802- IV. У преамбулі цього акту зазначається, що держави-члени Ради Європи, підписуючи Хартію враховують, що право на використання регіональних мов або мов меншин у приватному та суспільному житті є

невід'ємним правом відповідно до принципів проголошених у Міжнародному Пакті ООН «Про громадянські і політичні права», та відповідно до духу Конвенції Ради Європи про захист прав і основних свобод людини [4]. У Хартії підкреслюється важливість міжкультурного діалогу і багатомовності та наголошується, що охорона і розвиток регіональних мов та мов меншин **не повинні зашкоджувати офіційним мовам і необхідності вивчати їх**. Так в законі № 5029-IV записано, що засади державної мовної політики визначаються відповідно до положень Конституції та міжнародних актів ратифікованих Україною[3]. Однак проведений порівняльний аналіз вищенаведених нормативних актів свідчить про те, що законотворці не знайомі з їх змістом а тому на власний розсуд визначили поняття в законі № 5029-IV.

У статті 1 Європейської хартії регіональних мов або мов меншин термін *«регіональні мови або мови меншин»* означає *мови, які традиційно використовуються в межах певної території держави громадянами цієї держави, які складають групу, що за своєю чисельністю менша, ніж решта населення цієї держави, та відрізняються від офіційної мови цієї держави* [5]. З цього випливає, що йдеться про мову яка використовується в межах відповідної території. У зазначеному контексті регіональні мови або мови меншин слід розглядати як єдине поняття, а не окремо - регіональна мова та окремо мова меншин. Так в законі України № 5029-IV ці поняття підміняються, зокрема, окремо «регіональні мови» та окремо «мови меншин»[3].

В Хартії є ще одне поняття – нетериторіальні мови[5]. Такими вважаються зокрема, мови, якими користуються громадяни держави і які відрізняються від мови, що використовується рештою населення держави але які, не зважаючи на їхнє традиційне використання в межах території держави не можуть вважатися найбільш поширеними в межах конкретної місцевості цієї держави. В даному випадку термін *нетериторіальна мова* цілком характеризує російську мову в нашій державі, яка за сферою свого найбільшого поширення в Україні не має якогось конкретного просторового використання для певної географічної місцевості.

Вона, як відомо у більшій або меншій мірі використовується на усій території держави. Тут, щоправда, слід зазначити, що визначення певної мови нетериторіальною мовою не тягне за собою якихось обмежень щодо послаблення гарантій її захисту й охорони у порівнянні з іншими мовами, які є поширеними на території України. У п.5 ст. 7-ї Хартії, зрештою, наголошується на цьому аспекті, однак, тут відзначається, що характер і масштаби заходів, яких необхідно вжити на виконання вимог Хартії щодо регіональних мов або мов меншин стосовно нетериторіальних мов повинні визначатися гнучко, з урахуванням потреб і побажань та з поважанням традицій і характерних рис тих груп, які користуються відповідними мовами [5].

Ще один принциповий момент, що яскраво засвідчує порушення засад співвідношення міжнародного та національного законодавства чітко прослідковується за текстом викладу п.2 ст. 4-ї закону України “Про засади державної мовної політики”, де, зокрема, зазначено: «Якщо чинним міжнародним договором України, згода на обов’язковість якого надана Верховною Радою України, встановлені інші правила, ніж ті що передбачені у законодавстві України про мови, то *застосовуються норми, які містять більш сприятливі положення щодо прав людини*» [3].

Таке формулювання насправді є доволі дивним і вочевидь не повинне мати права на існування. По-перше, тому що воно вибудовується на порівнянні прав людини, а міжнародна спільнота, як відомо виходить із принципів рівності усіх людей та їхніх прав. А по-друге, у такій редакції п.2 ст. 4-ї Закону №5029[3] суперечить ст. 19-й Законну України «Про міжнародні договори» від 29 червня 2004р., яка гласить: «Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то *застосовуються правила міжнародного договору*»[6].

Співставляючи і далі закон “Про засади державної мовної політики” та Хартію можна віднайти ще чимало взаємосуперечливих підходів до вирішення проблеми регіональних мов або мов меншин кожним із цих документів. Наприклад, положення зако-

ну про те, «що за рішенням місцевої ради найменування органів влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій можуть виконуватись державною та регіональною мовою, як і напис на їхніх печатках та штампах, офіційних бланках і табличках», зовсім не вписується у норми Хартії [7]. Так само, як не відповідає міжнародному акту передбачене законом «право засновників приватних навчальних закладів усіх освітніх рівнів визначати самостійно мову навчання». Чимало суперечливих положень спостерігається при співставленні тих статей закону і Хартії, де викладені правила використання регіональних мов або мов меншин у сфері судочинства, юридичної діяльності тощо.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про Конституційний Суд України» завдання Конституційної юстиції є гарантування верховенства права Конституції України на всій території України. Так, Конституційний Суд України у своєму рішенні від 14 грудня 1999 року №10-рп/99 (справа про застосування української мови) встановив, що державна (офіційна) мова - це мова, якій державою надано статус обов'язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя, а публічними сферами, в яких застосовується державна мова, вважаються насамперед сфери здійснення повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування (мова роботи, актів, діловодства і документації, мова взаємовідносин цих органів тощо)[8].

Отже, положення Конституції України зобов'язують застосовувати державну — українську мову як мову офіційного спілкування посадових і службових осіб при виконанні ними службових обов'язків, у роботі і в діловодстві органів державної влади, представницького та інших органів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, а також у навчальному процесі в державних і комунальних навчальних закладах України.

Оскільки, відповідно до ч.2 ст.10 Конституції України держава забезпечує (гарантує – наша прим.) всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного жит-

тя на всій території України, а Конституційний Суд України визначив українську мову обов'язковим засобом спілкування на всій території України тільки у публічних сферах суспільного життя, то питання забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови у решті сфер суспільного життя ще належить визначити законами України.

За таких обставин, частина 2 пункту 1 рішення Конституційного Суду №10-рп/99 від 14 грудня 1999 року де наголошено, що поряд з державною мовою при здійсненні повноважень місцевими органами виконавчої влади, органами Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування можуть використовуватися російська та інші мови національних меншин у межах і порядку, що визначаються законами України, на наш погляд, не **корелюється** з ч.2 ст. 10 Конституції України.

Узагальнюючи вищенаведене щодо відповідності Конституцій Закону України «Про засади державної мовної політики» від 03.09.2012р. №5029-IV вважаємо за доцільне висловити наступні наукові міркування та позиції, а саме:

1. Проблеми мовного характеру можна буде подолати тоді, коли в Україні пануватиме верховенство права і всі суб'єкти правовідносин будуть дотримуватись закону. Саме такого роду перші кроки державних інституцій допомогли б розв'язати існуючу мовну проблему без нагнітання ситуації в суспільстві.

2. Спершу потрібно врегулювати закон про національні меншини з визначенням їх статусу в якому чітко прописати однакові (рівні) права національних меншин в тому числі і російської меншини.

3. Підтримуючи сторону конституційного подання ми погоджуємось що, значна частина положення ЗУ №5029-IV не узгоджені з вимогами Конституції України та міжнародних документів, ратифікованих Україною, зокрема, Європейською Хартією регіональних мов і мов меншин та рішення Конституційного суду України від 14 грудня 1999р. № 10рн\99 у справі про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо за-

стосування державної мови. Тому даний закон не набуває в даний час легітимності, а тільки посилює напругу в суспільстві.

4. Некоректним в статті 1 Закону №5029-IV є визначення термінів

«регіон», «регіональна мовна група», « регіональна мова», довільне визначення 10 відсотків населення певної території на якій буде поширена мова меншин.

5. Концептуальною вадою цього закону є те, що в ньому мова розглядається не як одна із найважливіших етнонаціональних ознак, а як територіальна ознака, що не узгоджується з теорією етносу нації.

В завершенні, ми переконані, що нині чинний закон України «Про засади державної мовної політики» від 03.07.2012 р № 5029 –IV підмінює поняття «державна мова», оскільки створює умови, за яких її знання не буде потрібним. За таких обставин цей закон повинен бути скасований в цілому, як такий що суперечить вимогам ч. 1 ст. 10 Конституції України.

1. *Концепція стратегії розвитку України у XXI ст.: консервативна модель.* – К., 2003. – С. 4; Кремень В., Ткачев В. *Україна: шлях до себе. Проблеми суспільної трансформації.* – К., 1999. – С. 107-109.
2. *Конституція України від 28.06.1996 р. //ВВР, 1996, № 30, ст.. 141*
3. *Закон України «Про засади державної мовної політики в Україні.» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 23, ст.218)*
4. *Міжнародний Пакт ООН «Про громадянські і політичні права» Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. Док. ООН A/KE8/2200 A (XXI).*
5. *Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, Страсбург, 5 листопада 1992 року, (Хартію ратифіковано Законом України № 802-IV від 15.05.2003 року)*
6. *Закон України «Про міжнародні договори України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 50, ст.540) { Із змінами, внесеними згідно із Законом N 1323-VII (1323-18) від 05.06.2014, ВВР, 2014, N 34, ст.1166 }*
7. *Закон України «Про Конституційний Суд України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 49, ст.272)*
8. *Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99*

Розвадовський В. І. Правові аспекти мовного питання в сучасних умовах.

У статті досліджуються проблеми, які торкаються недотримання верховенства конституційних норм суб'єктами законодавчої ініціативи при прийнятті відповідних законів в даному випадку мовного закону. Адже, Верховна Рада, приймаючи закони не має права допускати невідповідності щодо будь-яких положень, прямо закріплених в Конституції України. Саме недотримання цього принципу в законодавчому процесі буде постійно створювати напругу в суспільстві та нелегітимності прийнятих нормативних актів представницьким органом.

В даному випадку об'єктом дослідження є Закон України «Про засади державної мовної політики в Україні» № 5020-JV від 03.07.2012 року.

Ключові слова: мовна політика, сучасна мовна ситуація в Україні, регіональна політика, мова національних меншин, не територіальні мови, Конституційний Суд України, російська мова, державна мова.

Розвадовский В. И. Правовые аспекты языкового вопроса в современных условиях.

В статье исследуются проблемы, которые касаются несоблюдение верховенства конституционных норм субъектами законодательной инициативы при принятии соответствующих законов в данном случае языков закона. Ведь, Верховная Рада, принимая законы не имеет права допускать несоответствия относительно любых положений, прямо закрепленных в Конституции Украины. Само несоблюдение этого принципа в законодательном процессе будет постоянно создавать напряжение в обществе и нелегитимности принятых нормативных актов представительским органом. В данном случае объектом исследования является Законом Украины «О принципах государственной языковой политики в Украине» № 5020-IV от 03.07.2012 года.

Ключевые слова: языковая политика, современная языковая ситуация в Украине, региональная политика, язык национальных меньшинств, не территориальные языки, Конституционный Суд Украины, русский язык, государственный язык.

Rozvadovski V. I. Legal aspects of language issues in the modern world.

The article deals with issues that affect the non-compliance of the rule of constitutional norms by subjects of the legislative initiative in law - making process in general, and in adoption of the law on languages in particular. The Parliament passing laws has to prevent non-compliance of any of the provisions expressly enshrined in the Constitution of Ukraine. Failure to comply this principle in the legislative process will always create tension in society and illegitimacy of the adopted regulations by representative body.

In present article the object of study is the Law of Ukraine «On the Principles of State Language Policy in Ukraine» № 5020-JV from 03.07.2012.

Keywords. linguistic policy, modern linguistic situation in Ukraine, regional policy, language of national minorities, not territorial languages, Constitutional Court of Ukraine, Russian language, official language.

Стефанчук М. М.

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА У ПРОВАДЖЕННІ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ФУНКЦІЙ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

УДК 341

Актуальність. Прийняття Верховною Радою України 14 жовтня 2014 року нового Закону України «Про прокуратуру» [1] (далі – Закон), який набирає чинності (окрім деяких положень, визначених п. 1 Розділу XII «Прикінцеві положення») з 25 квітня 2015 року, стало поштовхом до активної наукової дискусії з приводу законодавчого закріплення повноважень прокуратури України, якими вона наділяється для реалізації своїх конституційних функцій.

Слід зауважити, що функціональне спрямування сучасної прокуратури України визначається двома напрямками її діяльності: участь прокурора у сфері кримінальної юстиції і діяльність, що здійснюється поза межами кримінальної юстиції, з метою захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також суспільства та держави, що узгоджується із європейськими стандартами [2]. При цьому, правовий аналіз змісту нового Закону дає можливість стверджувати, що правозахисний потенціал прокуратури України, поза межами кримінальної юстиції, зводиться до удосконалення правової регламентації конституційної функції представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом. Підтвердженням цьому є також положення п. 1 Розділу XIII «Перехідні положення» Закону, в якому законодавчо встановлено, що прокуратура виконує функцію нагляду за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами виключно у формі представництва інтересу